

KAMO SU „NESTALE“ CRKVENE KNJIŽNICE? – STANJE I PERSPEKTIVA CRKVENIH KNJIŽNICA U REPUBLICI HRVATSKOJ

WHERE HAVE ECCLESIASTICAL LIBRARIES “DISAPPEARED”? – THE SITUATION AND PERSPECTIVES OF ECCLESIASTICAL LIBRARIES IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Emilia Domazet

edomazet@arhiv.hr

Metropolitanska knjižnica Zagrebačke nadbiskupije, Hrvatski državni arhiv

Irena Gotal

irenagotal@gmail.com

Biskupijska knjižnica Varaždin

Vlatka Božičević

vbozicev@kbf.hr

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Knjižnica

UDK / UDC 027.2:2(497.5)

Stručni rad / Professional paper

Sažetak

Prema Upisniku knjižnica, u Republici Hrvatskoj djeluje 50 knjižnica u okrilju Katoličke Crkve (specijalne, školske, visokoškolske, općeznanstvene). Nažalost, mnoge crkvene knjižnice nisu ni upisane u Upisnik, a itekako djeluju. Novi *Zakon o knjižnicama i knjižničarskoj djelatnosti* donosi novosti i promjene u cijeloj knjižničarskoj zajednici, a napose među crkvenom knjižničarskom zajednicom. Neriješen status crkvenih knjižnica nosi brojne poteškoće koje je potrebno jasno odrediti. Stoga je provedeno istraživanje metodom anketnog upitnika od ožujka do svibnja 2019. godine. Rezultati istraživanja pružaju odgovore na pitanja tko su korisnici i zaposlenici crkvenih knjižnica, kako se financiraju, koje su njihove specifičnosti, s kojim se poteškoćama susreću i kakva im je perspektiva s obzirom na nove zakonske propise. Autori članka, prema rezultatima istraživanja među crkvenim knjižnicama, ističu potrebu

promjena u postizanju što kvalitetnijega knjižničarskog standarda. Predstavljaju se rezultati istraživanja koji su pokazali da se za crkvene knjižnice treba skrbiti na dvije razine, državnoj i institucionalnoj. No, iako postoji određena suradnja, nedostaje pravni okvir koji bi pridonio organizaciji rada i reguliranju statusa knjižničara u crkvenim knjižnicama.

Ključne riječi: crkvene knjižnice, istraživanje, knjižničari, kulturna dobra, *Zakon o knjižnicama i knjižničarskoj djelatnosti*

Summary

According to the *Library Accession Register* there are 50 libraries in the Republic of Croatia registered under the patronage of the Catholic Church (specialized libraries, school libraries, academic and scientific libraries). Unfortunately, many ecclesiastical libraries are not signed in the *Register*, but function nevertheless. The new *Law on Library Activities and Libraries* brings some changes to the level of the entire librarian community, especially regarding the ecclesiastical librarian community. The unresolved status of ecclesiastical libraries carries many difficulties that need to be clearly defined. Therefore, an exploratory survey was conducted using the survey questionnaire in the period from March to May 2019. The research results provide answers regarding users and ecclesiastical libraries employees' profile, their financing, specificities, difficulties they meet and their perspective considering new legal regulations. According to the results of research among the ecclesiastical libraries, the authors of the article show the need for changes in achieving the highest possible standard of librarianship. The results of the research presented here show that care for the ecclesiastical libraries should take place on two levels, the state and the institutional. However, while there is some co-operation, there is also a lack of legal framework that would contribute to organizing the work and regulate the status of librarians in the ecclesiastical libraries.

Key words: cultural goods, ecclesiastical libraries, *Law on Libraries and Library Activities*, librarians, research

Uvod

„Kulturna baština je svojevrsna identifikacijska iskaznica, bez obzira je li smještena u lokalne, državne ili granice nekog šire određenog identiteta, kojom se pokazuje i dokazuje da je neka zajednica pribivala ili djelovala na određenom području. To je previše značajan dokument postojanja zajednice da bi ostao zatvoren u okvirima djelovanja ustanova u kulturi ili uskog bavljenja stručnjaka u kulturnim djelatnostima. Predmeti iz prošlosti temelj su razumijevanja sadašnjosti i budućnosti.“¹ Tijekom stoljeća, Katolička Crkva imala je važnu ulogu u sabiranju, oblikovanju

---

¹ Seiter-Šverko, D. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt “Hrvatska kulturna baština”. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 55, 2(2012), 2. Dostupno i na: <https://hrcaak.srce.hr/106547> [citirano: 2019-05-07].

i očuvanju kulturne baštine te upravo zbog toga zauzima važno mjesto u povijesti kulture jednog naroda, o čemu svjedoči i to da je prva hrvatska tiskana knjiga bila upravo liturgijska (*Misal po zakonu rimskog dvora*, 1483.). Ono što se Crkva obvezuje čuvati u svojim knjižnicama, danas više nego ikad, bitno je za razvoj kulture, ne samo za bolje poznavanje vjerske i crkvene tradicije već i povijesti, umjetnosti i civilizacije kojoj pripadamo. S obzirom na dugogodišnji neriješen status crkvenih knjižnica, a time i knjižničara koji su u njima zaposleni, provedeno je istraživanje o crkvenim knjižnicama koje su upisane u Upisnik knjižnica² Republike Hrvatske pri Ministarstvu kulture. Rad je podijeljen na dva dijela: istraživački, s rezultatima provedene ankete, i teorijski, koji daje uvid u perspektivu crkvenih knjižnica s obzirom na zakonodavstvo. Cilj je istraživanja utvrditi status crkvenih knjižnica i knjižničara te prikupiti primjedbe i prijedloge radi bolje suradnje sa svjetovnom vlasti.

Osim prikaza statusa crkvenih knjižnica, u radu se donosi i prikaz legislative koja se odnosi na crkvene knjižnice, polazeći, najprije, od crkvenih dokumenata. Također se osvrćemo na novi *Zakon o knjižnicama i knjižničarskoj djelatnosti* (od 28. veljače 2019.), odnosno na pravni položaj crkvenih knjižnica u njemu.

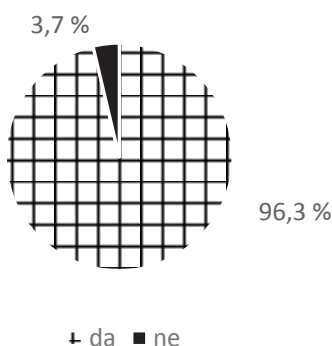
Rezultati istraživanja statusa crkvenih knjižnica u Hrvatskoj

Istraživanje je provedeno od ožujka do svibnja 2019. godine anketnom metodom na uzorku od 27 do 50 knjižnica čiji je osnivač Katolička Crkva, a koje su u Upisniku knjižnica. Anketiranje je provedeno u elektroničkom i tiskanom obliku zato što za pojedine knjižnice nisu pronađene postojeće odgovarajuće e-adrese na njihovim internetskim stanicama, a ni u Upisniku pri Ministarstvu kulture. Upitnik se sastojao od četiri skupine pitanja. Prva skupina odnosila se na općenite podatke o knjižnici, druga na zaštitu knjižnične građe, treća na sredstva za rad knjižnica, koja uključuju stručno osoblje i stručnu obradu građe, a četvrta je skupina davala primjedbe i prijedloge s obzirom na trenutacan zakonskopravni položaj crkvenih knjižnica i knjižničara. Upitnik je ispunilo 27 (54 %) knjižnica od mogućih 50 koje su upisane u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture. Prva skupina pitanja odnosila se na općenite podatke o knjižnici.

Rezultati pokazuju da su 24 knjižnice (88,9 %) u sastavu, 2 su knjižnice (7,4 %) u privatnom vlasništvu, a samo se 1 knjižnica (3,7 %) izjasnila da djeluje samostalno. Ukupno su 22 (81,5 %) knjižnice poluotvorenog tipa, 3 (11,1 %) su otvorene

² Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture sadržava temeljne podatke o svim knjižnicama u Republici Hrvatskoj, bilo da djeluju kao samostalne ustanove ili kao knjižnice u sastavu drugih pravnih osoba. Usp. Pravilnik o upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu. // Narodne novine, 139 (1998.), čl. 2. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_10_139_1716.html

za zajednicu, a 2 (7,4 %) zatvorenog su tipa. Zatvorenosti knjižnica doprinijela je njihova izloženost ratnim nedaćama te ostalim nepogodama, kao i nesređenost fonda. Prema namjeni i sadržaju knjižničnoga fonda, 23 (85,2 %) knjižnice specijalne su knjižnice, 3 (11,1 %) visokoškolske te 1 (3,7 %) sveučilišna. Specijalne knjižnice ponajprije zadovoljavaju informacijske potrebe djelatnika matične ustanove. Visokoškolske i sveučilišne knjižnice namijenjene su studentima, nastavnicima i stručnim suradnicima na sveučilištu. S druge pak strane, navedene knjižnice otvorene su i za vanjske korisnike, stručnjake iz svih znanstvenih i srodnih područja. Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture sadržava temeljne podatke o svim knjižnicama u Republici Hrvatskoj, bilo da djeluju kao samostalne ustanove ili kao knjižnice u sastavu drugih pravnih osoba.³ Ukupno se 26 (96,3 %) knjižnica izjasnilo da su prijavljene u Upisnik knjižnica Republike Hrvatske, a 1 (3,7 %) je navela da nije u njemu (Slika 1.). Međutim, usporedbom Upisnika s knjižničnim katalozima (Aleph, Crolist, Koha, Metel, ZaKi) uočeno je da mnoge crkvene knjižnice nisu ni upisane u Upisnik, a itekako djeluju.

Slika 1. Je li knjižnica prijavljena u Upisnik knjižnica Republike Hrvatske?

Pojedine crkvene knjižnice tvore svoje vlastite skupne kataloge⁴ poput Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda⁵ te su tako ogledan primjer i model organiziranja franjevačkoga knjižničnog zajedništva koji okuplja 20 samostanskih knjižnica provincije. Prema Machali, tri su temeljna cilja skupnog kataloga: „povećanje kakvoće usluga knjižnica i dostupnost svih podataka svim korisnicima, povećanje kakvoće i olakšavanje rada knjižničara te međusobna povezanost i standardiziranost

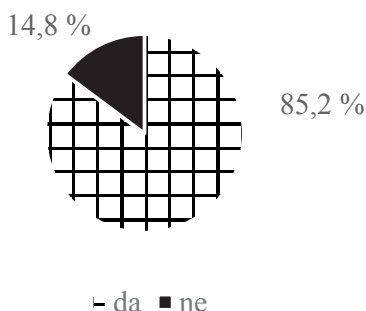
³ Usp. isto.

⁴ Skupni katalog Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: <http://193.198.9.224/cgi-bin/wero.cgi?q=>

⁵ Knjižnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda nalaze se u Upisniku knjižnica.

knjižničnih podataka“.⁶ U skladu s navedenim, skupni katalog Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda ostvaruje sva tri navedena cilja skupnoga kataloga.

„Knjižnična građa koja ima svojstvo kulturnog dobra prisutna je u svim vrstama knjižnica, a najzastupljenija je, uz nacionalnu te općeznanstvene i sveučilišne knjižnice, u knjižnicama i knjižničnim zbirkaama u sastavu crkvenih zajednica.“⁷ Tu tvrdnju potkrepljuju i rezultati dijela istraživanja koji pokazuju kako 23 (85,2 %) knjižnice posjeduju građu registriranu kao kulturno dobro, a 4 (14,8 %) knjižnice ne posjeduju građu koja ima svojstvo kulturnog dobra (Slika 2.).

Slika 2. Knjižnice koje posjeduju građu registriranu kao kulturno dobro

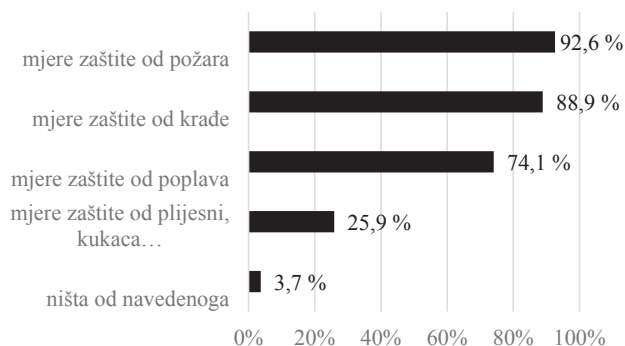
U skladu s time, samo su 24 knjižnice odgovorile na zadnja dva pitanja prve skupine. Istraživanjem je utvrđeno da 18 (79,2 %) knjižnica ima cijelu zbirku registriranu kao kulturno dobro, 3 (12,5 %) samo pojedine primjerke, a samo 2 (8,3 %) imaju cijelu knjižnicu zaštićenu kao kulturno dobro. „Za dobra, za koja se pretpostavlja da imaju svojstva kulturnoga dobra, može se donijeti preventivno rješenje, odnosno *Rješenje o preventivnoj zaštiti*, koje ima ograničen rok trajanja, a najduže tri godine. Na preventivno zaštićena kulturna dobra primjenjuju se sve zakonom propisane mjere koje se odnose na kulturna dobra. Preventivno zaštićeno kulturno dobro upisuje se u *Listu preventivno zaštićenih kulturnih dobara*, koja je posebni dio

⁶ Machala, D. Hrvatski skupni katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te knjižnica iz sustava znanosti i visokog obrazovanja: problemska pitanja interoperabilnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 477. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/206815> [citirano: 2019-05-07].

⁷ Katić, T. Program zaštite i očuvanja knjižnične građe koja ima svojstvo kulturnog dobra. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: <http://www.svkst.unist.hr/wp-content/uploads/2018/09/program-za%C5%A1tite-i-o%C4%8Duvanja-knji%C5%BEni%C4%8Dne-gra%C4%91e-koja-ima-svojstvo-kulturnog-dobra.pdf>

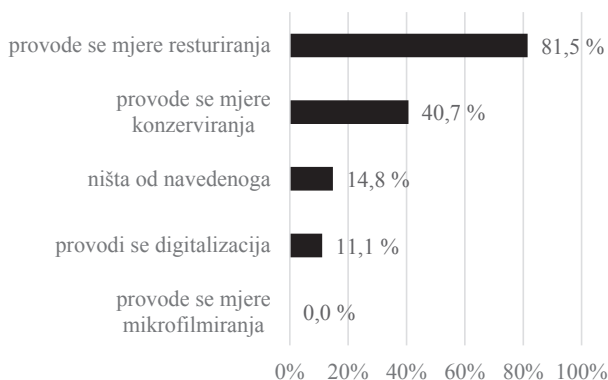
*Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske.*⁴⁸ Građa koja je proglašena kulturnim dobrom upisuje se u *Registar kulturnih dobara Republike Hrvatske*, a sastoji se od tri liste: *Liste zaštićenih kulturnih dobara*, *Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja* i *Liste preventivno zaštićenih dobara*. Ukupno je 21 (90,9%) knjižnica na *Listi zaštićenih kulturnih dobara*, a 2 (9,1 %) na *Listi preventivno zaštićenih kulturnih dobara*. Druga skupina pitanja odnosila se na zaštitu knjižne građe.

S mogućnošću višestruka odgovora, vidljivo je da se od navedenih preventivnih mjera zaštite najviše pozornosti obratilo mjerama zaštite od požara, krađe i poplave, a manje zaštiti od plijesni i kukaca (Slika 3.). Od ostalih vrsta zaštite najviše pozornosti pridaje se restauraciji, konzerviranju i digitalizaciji, a mikrofilmiranjem ne služi se ni jedna knjižnica (Slika 4.). Jedna se pak knjižnica izjasnila da ne poduzima nikakve preventivne mjere zaštite, a čak četiri knjižnice, osim preventivne zaštite, ne provode ostale mjere zaštite.

Slika 3. Preventivne mjere zaštite

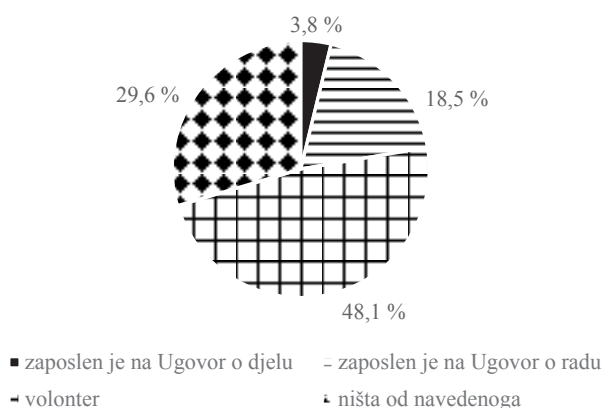
⁴⁸ Šarlah, Lj. Skrb o kulturnoj baštini. // *Diacovensia: teološki prilozi* 13, 1(2005), 92. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/40154> [citirano: 2019-05-08].

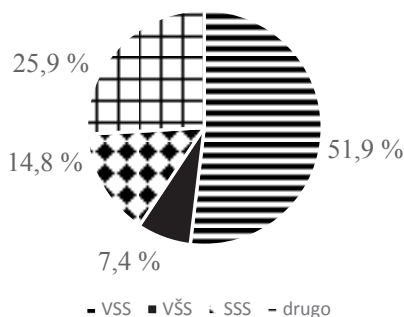
Slika 4. Ostale vrste zaštite građe

Treća skupina u nizu bavi se sredstvima za rad knjižnica, uključujući stručno osoblje te stručnu obradu knjižne građe. Iz ankete je vidljivo da se knjižnični fond uglavnom popunjava kupnjom i darom, a manje razmjenom te vlastitom nakladom. Većina knjižnica, odnosno njih 19 (70,4 %) financira se vlastitim sredstvima. Pod ostale izvore (pitanje otvorenog tipa) odgovorili su: Ministarstvo kulture, Ministarstvo znanosti i obrazovanja, Nadbiskupija, lokalna uprava i samouprava.

Broj je zaposlenih u crkvenim knjižnicama od ni jednog do pet knjižničnih djelatnika. Utvrđeno je da 6 (22,2 %) knjižnica nema knjižničara. Po jednoga knjižničara ima 17 (63%) knjižnica, a više od jednoga knjižničara ima samo 1 (3,7 %) knjižnica. U knjižnicama najviše rade volonteri (48,1 %), a od njih visoku stručnu spremu ima 51,9 % (Slika 5. i Slika 6.).

Slika 5. Zaposlenici u crkvenim knjižnicama

Slika 6. Stručna sprema djelatnika u crkvenim knjižnicama

Kada je riječ o stručnoj obradi građe koja obuhvaća inventarizaciju i katalogizaciju, utvrđeno je da 26 knjižnica (96,3 %) ima djelomično inventariziranu i 25 (92,6 %) djelomično katalogiziranu građu. S obzirom na vrste kataloga, najviše ih se koristi računalnim katalogom, a od kataloga na listićima abecednim. Vuković tako navodi „potporu i konkretnu pomoć za bibliografsku obradu dali su svojom stručnošću i radom brojni volonteri, ali i lokalna samouprava financijskom pomoći i suradnjom knjižničara iz tamošnjih gradskih i narodnih knjižnica“.⁹

Četvrta, posljednja u nizu skupina, davala je primjedbe i prijedloge s obzirom na trenutačan zakonskopравни položaj crkvenih knjižnica i knjižničara. Glavne poteškoće s kojima se crkvene knjižnice susreću jesu nedostatak stručnoga osoblja, nedostatak financijske i stručne pomoći te neadekvatan knjižnični prostor. No, moguće promjene na bolje vide se u sugestijama koje su na anketnom listiću pribilježili ispitanici: 1) približavanje i usklađivanje želja i potreba crkvenih knjižnica sa zakonodavcem te samim time boljom suradnjom, 2) financiranje svjetovnih vlasti posebnih projekata crkvenih knjižnica (restauracija, konzervacija, digitalizacija, prezentacija), 3) ujednačavanje radnih uvjeta stručnih djelatnika zaposlenih u crkvenim knjižnicama. Poslije prikaza rezultata ankete o statusu crkvenih knjižnica i knjižničara u Republici Hrvatskoj nužno je dati prikaz zakonodavnih okvira koji se odnose na ovu vrstu knjižnica kao polazišta za poboljšanje pravnog položaja crkvenih knjižnica unutar državnog i crkvenog zakonodavstva.

⁹ Vuković, T. Pothvat Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i Jurja Lokmera: stvaraju se preduvjeti za „knjižnicu svih Hrvata“. [citirano: 2019-05-13]. Dostupno na: <https://www.glas-koncila.hr/pothvat-hrvatske-franjevacke-provincije-sv-cirila-i-metoda-i-jurja-lokmera-stvaraju-se-preduvjeti-za-knjižnicu-svih-hrvata>

Pravni propisi o crkvenim knjižnicama i očuvanju njihove kulturne baštine

Na razini Katoličke Crkve postoji nekoliko crkvenopravnih odredbi koje su opći okvir za crkvene knjižnice i ostalu kulturnu baštinu koju čuvaju. Chenis navodi da je Papinsko povjerenstvo za kulturna dobra Crkve objavilo dokumente koji zacrtavaju programske smjernice vrednovanja kulturnih dobara, a koja se čuvaju u crkvenim knjižnicama, arhivima i muzejima: 1) dokument o Crkvenim knjižnicama (*Le biblioteche ecclesiastiche*, 10. travnja 1994.), 2) okružnica o pastoralnoj ulozi crkvenih arhiva (*La funzione pastorale degli archivi ecclesiastici*, 2. veljače 1997.), 3) dokument o potrebi i žurnosti inventarizacije i katalogiziranja kulturnih dobara Crkve (*Necessita e urgenza della inventarizzazione e catalogazione dei Beni Culturali della Chiesa*, 8. prosinca 1999.), 4) okružnica o pastoralnoj funkciji crkvenih muzeja (*La funzione pastorale dei musei ecclesiastici*, 15. kolovoza 2001.).¹⁰

Na razini odnosa Crkve i države važnu ulogu u očuvanju crkvenih kulturnih dobara ima bilateralni *Ugovor o suradnji na području odgoja i kulture* sklopljen između Svete Stolice i Republike Hrvatske, osobito njegov 13. članak o zaštiti i unapređenju kulturne baštine Katoličke Crkve. Katolička Crkva spremna je omogućiti svima zainteresiranima upoznavanje i proučavanje njezina kulturnog bogatstva, a Republika Hrvatska pritom se obvezuje da će sustavno materijalno pridonositi obnovi i čuvanju spomenika vjerske kulturne baštine i umjetničkih djela u posjedu Crkve.¹¹ Ključan je dokument i *Uredba HBK o crkvenim knjižnicama* (1. listopada 2000.), koju je donijelo Vijeće za kulturu Hrvatske biskupske konferencije. Iste godine Zagrebačka nadbiskupija u Zagrebu organizira Simpozij o inventarizaciji crkvenih kulturnih dobara,¹² kojim je upozoreno na važnost inventarizacije kao najbolje zaštite, kao i sredstva za predavanje kulturnih dobara budućim generacijama.

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti 2019. i crkvene knjižnice

Poslije dugačke javne rasprave te intervencija Hrvatskoga knjižničarskog društva (HKD) i cijele zainteresirane zajednice, konačan tekst *Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* u mnogome je različit od njegovog prijedloga. Novi *Zakon* donesen je na 11. sjednici Hrvatskoga sabora 8. veljače 2019. sa 105 glasova „za“ i

---

¹⁰ Chenis, C. Izobrazba arhivista – nove figure i modaliteti. // *Vjesnik istarskog arhiva* 8-10(2007), 27-28. [citirano: 2019-05-13]. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/96302>

¹¹ Usp. Eterović, N. Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija: Glas Koncila, 2001. Str. 257–262.

¹² Usp. Simpozij o inventarizaciji crkvenih kulturnih dobara Zagrebačke nadbiskupije. // *Crkvena kulturna dobra: analecta: godišnjak Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije* 1(2003), 167.

šest „suzdržanih“.¹³ Analizirajući njegove članke, primjećuje se kako ostavlja mnoge nedorečenosti i nejasnoće kada su posrijedi knjižnice pod okriljem Katoličke Crkve.¹⁴ Od mnogih pitanja koja se nameću knjižničarima koji rade u takvim crkvenim knjižnicama izdvajamo samo glavna na tri razine: 1) pojmovlja, 2) uvjeta za osnivanje, ustrojstvo i upravljanje knjižnicom, 3) zadaća i uloge Nacionalne i sveučilišne knjižnice (NSK) u Zagrebu u odnosu na crkvene knjižnice.

Pojmovlje

Novi *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti* razlikuje *javne* od *privatnih knjižnica* te takvom podjelom crkvene knjižnice pripadaju tzv. *privatnim knjižnicama* ili knjižnicama kojima „je osnivač druga pravna ili fizička osoba“.¹⁵ Osim toga *Zakon* navodi kako se „prema namjeni i sadržaju knjižničnog fonda razlikuje sljedeće vrste knjižnice: nacionalna, školska, sveučilišna, visokoškolska, znanstvena i specijalna“.¹⁶ Stoga, na razini pojmovlja crkvene knjižnice, izuzevši one koje djeluju u sklopu odgojno-obrazovnog sustava, pripadaju *specijalnim knjižnicama*. Pripadaju i privatnim knjižnicama s obzirom na to da djeluju najčešće u sastavu neke crkvene pravne osobe kao samostalna ustrojstvena jedinica.

Takvim definiranjem i smještajem crkvenih knjižnica postavlja se pitanje hoće li barem stručna zajednica pokušati novim *Standardima za specijalne knjižnice* zaštititi njihovu specifičnost, kao što je to dosad činila za npr. muzejske, galerijske, bolničke i sl. knjižnice? Hoće li i crkvene knjižnice dobiti svoje mjesto unutar velikog spektra specijalnih knjižnica?

Uvjeti za osnivanje knjižnica, ustrojstvo i upravljanje knjižnicom

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, navodeći uvjete za osnivanje knjižnice, kaže: „knjižnica se može osnovati ako su, sukladno odredbama standarda za pojedinu vrstu knjižnica, osigurani: knjižnična građa, prostor, oprema i pristup

---

¹³ Usp. Konačni prijedlog zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti: drugo čitanje, p.z. br. 431 / predlagateljica: Vlada Republike Hrvatske. [citirano: 2019-05-03]. Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/akt/konacni-prijedlog-zakona-o-knjiznicama-i-knjiznicnoj-djelatnosti-drugo-citanje-pz-br-431>

¹⁴ Pritom imamo na umu knjižnice pod okriljem Katoličke Crkve, koje su vidljive iz istraživanja navedena u prvome dijelu izlaganja.

¹⁵ *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. [citirano: 2019-05-03]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019>

¹⁶ Usp. isto, čl. 8.

informacijsko-komunikacijskoj tehnologiji, sredstva za rad, rad stručnih knjižničarskih djelatnika i program rada i razvitka.¹⁷

Neosporno je to kako sve crkvene knjižnice posjeduju razne vrste knjižnične građe te ispunjavaju prvi postavljeni uvjet. Svaka od njih raspolaže manje ili više odgovarajućim prostorom i opremom, no mnoge nemaju pristup informacijskoj i komunikacijskoj tehnologiji. O tome uvjetu govori i okružnica Papinskoga povjerenstva za crkvena kulturna dobra o crkvenim knjižnicama, koja već davne 1994. godine uviđa prednosti informacijsko-komunikacijskih tehnologija u radu crkvenih knjižnica i teži njihovoj uporabi. „Potrebno je da svaka biskupija i svaka ustanova posvećenoga života osiguraju – ako to već nisu učinile – da se sastavi popis i identificiraju različite vrste knjižnica koje su pod njihovom odgovornošću, kako bi se moglo postići, naknadno planiranje zahvata vezanih uz potrebne prostore, kako za korisnike knjižnica, tako i za postojeću knjižničnu građu, te predvidjeti redoviti porast fondova knjižnice i nabavu opreme za radu i pomagala za studij.“¹⁸

Financijska sredstva za rad u crkvenim knjižnicama osigurava isključivo Katolička Crkva, osim kada je riječ o crkvenim školskim i visokoškolskim knjižnicama,¹⁹ koje su obvezne djelovati unutar obrazovnoga sustava i time su i financirane iz javnih sredstava, ali i Metropolitanske knjižnice, tj. Knjižnice Zagrebačke nadbiskupije koja također „uživa“ posebno mjesto unutar sustava što se tiče financiranja. Novi *Zakon* izrijekom navodi kako sredstva za rad osigurava osnivač, a „sredstva za rad knjižnica uključuju sredstva za plaće, sredstva za nabavu građe, sredstva za program, materijalne izdatke, stalno stručno usavršavanje knjižničarskih djelatnika i sredstva za zaštitu knjižnične građe, kao i sredstva za investicije i investicijsko održavanje...“²⁰ Dodaje i da sredstva za posebne programe mogu osigurati i tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne samouprave.²¹ Taj se uvjet vrlo različito ispunjava u crkvenim knjižnicama. Imamo primjera dobro uređenih sustava financiranja, za što su odgovorni osnivači, pa sve do onih koji jednokratnim financijskim potporama pomažu u zaštiti fonda od propadanja ili potpune devastacije. Budući da su crkvene knjižnice većim dijelom baštinske, tj. posjeduju staru i rijetku građu, itekako je potrebno omogućiti im pristup proračunskim sredstvima jer budu li ih financirali samo osnivači, to knjižno blago neće moći biti primjereno sačuvano i zaštićeno.

Rad stručnih knjižničarskih djelatnika, kao bitan preduvjet za osnivanje knjižnice, poznaje i navedena *Uredba HBK o crkvenim knjižnicama* koja propisuje: „U cr-

¹⁷ Usp. isto, čl. 11., st. 1.

¹⁸ Le biblioteche Ecclesiastiche nella missione della Chiesa, t. 4.1. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_commissions/pcehc/documents/rc_com_pcehc_19940319_biblioteche-ecclesiastiche_it.html

¹⁹ Poput Knjižnice HKS-a ili Knjižnice KBF-a.

²⁰ Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čl. 31., st. 1. Nav. izv.

²¹ Usp. isto, čl. 31., st. 2.

kvenim knjižnicama sve stručne poslove obavlja knjižničar. (...) nabavlja potrebna nova izdanja, sređuje i čuva knjižni fond i daje ga zainteresiranim osobama na uporabu. (...) Skrbi da cjelokupan knjižni fond bude upisan u inventarne knjige. Nastoji oko oblikovanja kataloga...“²² Papinsko povjerenstvo za crkvena kulturna dobra također ističe važnost primjerena i mjerodavna, pa stoga i stabilna osoblja.²³ U tom smislu spominje se i nastojanje Katoličke Crkve da u svojim školama i sveučilištima omogući „specijalizaciju svećenika i vjernika laika namijenjenih preuzimanju zadatka“.²⁴ Rezultati našega istraživanja ne idu tome u prilog, a najčešće je nedostatak novca uzrok takvu stanju. Mnoge crkvene knjižnice takve stručne djelatnike nemaju. Naravno, postoje i pozitivni primjeri osposobljenih i stručnih djelatnika u crkvenim knjižnicama. U tome je potrebno učiniti važne pozitivne pomake.

Posljednji uvjet za osnivanje knjižnice jest program rada i razvitka. U crkvenim knjižnicama to je najčešće nepoznat pojam. Na partikularnoj razini program rada može se izraditi s obzirom na stupanj crkvene institucije u sklopu koje djeluje knjižnica. Takve bi programe za pojedinu biskupiju i njezine knjižnice mogao donijeti Ordinarij, a za samostanske knjižnice to bi mogla učiniti pojedina redovnička zajednica. Najsretnije rješenje bilo bi da se takav program rada ipak donese pojedinačno za svaku knjižnicu. Nažalost, vrlo je malo takvih crkvenih knjižnica koje zadovoljavaju ovaj uvjet. Tko bi tada bio odgovarajući predlagatelj/donositelj uzmemo li u obzir to da u hrvatskim uvjetima *Uredba HBK* ne poznaje takav dokument? Bi li to bio voditelj knjižnice (ako kao takav u knjižnici postoji), knjižnični odbor (ako kao takav u knjižnici postoji), Ordinarij, vrhovni redovnički poglavar ili njihov opunomoćenik? Svakako je potrebna jasna i nedvosmislena odluka te poštovanje ovoga uvjeta. Ako sve navedene uvjete promotrimo u cjelini i primijenimo ih na crkvene knjižnice koje djeluju danas, uočljivo je kako nezadovoljavanje ili djelomično zadovoljavanje navedenih uvjeta najvećim dijelom ovisi o dostupnim financijskim sredstvima.

Zakon određuje nadležnost za utvrđivanje navedenih uvjeta. Nadležna matična služba izrađuje izvješće i dostavlja ga nadležnu Ministarstvu, a za specijalne knjižnice to je Ministarstvo kulture.²⁵ Na temelju izvješća Ministarstvo utvrđuje postojanje uvjeta i potvrđuje ga rješenjem. Osnivač se na temelju rješenja upisuje u sudski ili drugi registar.²⁶ Dakle, *Zakon* nas upućuje na matičnu službu, koju bi, kad je riječ o crkvenim knjižnicama, koje su većinom baštinske, trebao provoditi NSK u Zagrebu. Dosadašnji i još važeći *Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj* predviđa potrebu potpisivanja ugovora o matičnoj djelatnosti za sve ostale

---

²² Uredba HBK o crkvenim knjižnicama, čl. 7. // Službene vijesti HBK 13, 2(2000), 11-12.

²³ Usp. Le biblioteche Ecclesiastiche nella missione della Chiesa, t. 4.9. Nav. izv.

²⁴ Isto, t. 4.2.

²⁵ Usp. *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, čl. 11., st. 2. Nav. izv.

²⁶ Usp. isto, čl. 11., st. 3.

knjižnice koje nisu osnovane kao javne ustanove.²⁷ Kako će se uređivati odnosi između takvih knjižnica i matične službe, pokazat će budućnost. Osim toga, crkvene ustanove koje osnivaju knjižnicu nisu obvezne posjedovati dokument kojim dokazuju da se mogu baviti i knjižničnom djelatnošću, poput drugih javnih i privatnih ustanova koje najčešće imaju statute. Civilno zakonodavstvo za crkvene institucije ne predviđa takav dokument kao ni potrebu da bi one svoje djelatnosti upisivale u sudski ili kakav drugi registar, kao što to predviđa *Zakon*.²⁸ Zanimljivo je u ovome kontekstu spomenuti slučaj Biskupijske knjižnice Varaždin koja je pravno utemeljenje za dopuštenu knjižničnu djelatnost dokazivala pozivajući se isključivo na „crkvenu dokumentaciju“. U razgovorima s pravnom službom Ministarstva kulture bilo je potrebno posegnuti za odredbama *Zakonika kanonskog prava*²⁹ koje propisuju i definiraju obvezu i načine brige Katoličke Crkve o svojim vremenitim i kulturnim dobrima, ali i *Uredbom HBK o crkvenim knjižnicama* kako bi se u 21. st. dokazalo zakonodavcu da se Katolička Crkva i njezine ustanove imaju pravo baviti knjižničnom djelatnošću.

Analizirajući sve navedene uvjete, možemo zaključiti kako ih većina crkvenih knjižnica ne ispunjava. To se prije svega odnosi na samostanske knjižnice, koje su najvećim dijelom baštinske. Osnovni je i temeljni razlog neispunjavanja uvjeta prije svega financijski, ali i nedovoljna usklađenost civilnoga i crkvenoga zakonodavstva u vezi s knjižničnom djelatnosti. Nasušna je potreba stoga ojačati komunikaciju između stručne zajednice, Katoličke Crkve i zakonodavca.³⁰ Mogu li se, imajući sve to na umu, samostanske knjižnice nazivati knjižnicama? Već spomenuta *Uputa* Papinskoga povjerenstva za crkvena kulturna dobra u tom smislu ističe: „Dovoljno je prijetiti se utjecaja koji su imale stolne škole, pisarnice (skriptoriji) i monaški studiji, teološki fakulteti, crkvene akademije, ne samo na razvojnu ideju 'knjižnice', već i na razvoju institucija povezanih s proizvodnjom i širenjem znanja.“³¹ Navedena *Uputa* ide korak dalje ističući kako je upravo cistercitski red „napravio prvi značajan prijelaz iz knjižnice za količinsko čuvanje (mnoštvo knjiga zamišljenih isključivo kao baština) u knjižnicu za kvalitativno čuvanje (koja se sastojala od specifičnog odabira knjiga koje treba prikupiti i zadržati)“.³² I stručna je javnost danas podijeljena u toj polemici. Mnogi ih smatraju specijalnim zbirakama iako je riječ o najstarijim hrvatskim knjižnicama s općeznanstvenim fondom. Neke su od njih upisane i u *Upisnik*

²⁷ Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2019-07-05]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_05_43_715.html

²⁸ Usp. *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, čl. 11., st. 3. Nav. izv.

²⁹ Usp. *Zakonik kanonskoga prava*. Zagreb: Glas Koncila, 1996. Kanon 1220., st. 2.; kanon 1254., st. 1.; kanon 1283., st. 2.

³⁰ Usp. *Le biblioteche Ecclesiastiche nella missione della Chiesa*, t. 4.9. Nav. izv.

³¹ Isto, t. 2.1.

³² Isto, t. 2.2.

knjižnica. Ostaje nam doznati hoće li na temelju postojeće zakonske regulative biti izbrisane iz Upisnika?

Zadaća i uloga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu u odnosu na crkvene knjižnice

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti iz 2019. navodi široku paletu zadaća povjerenih NSK-u u Zagrebu. U ovome radu posebnu ćemo pozornost obratiti samo onima koje se najuže odnose na crkvene knjižnice. NSK u Zagrebu pozvan je da „koordinira izgradnju nacionalnog sustava zaštite, pohrane i trajnog očuvanja knjižnične kulturne i znanstvene baštine u svim pojavnim oblicima“,³³ ali i da „utvrđuje svojstvo kulturnog dobra za knjižničnu građu sukladno zakonu kojim se uređuje zaštita i očuvanje kulturnih dobara“.³⁴ Uzevši u obzir to kako su crkvene knjižnice većinom baštinske, tj. posjeduju uglavnom neregistrirana kulturna dobra, i jedne su od važnih čuvara hrvatskoga kulturnoga knjižnog blaga, veza između NSK-a i crkvenih knjižnica ovim bi propisima trebala biti itekako vidljiva i tijesna. No, čl. 44. još dodatno otežava zaštitu blaga u crkvenim knjižnicama. Naime, *Zakon* određuje kako sva građa starija od 1850. iz knjižnica čiji su osnivači Republika Hrvatska, jedinice lokalne i regionalne samouprave, ima status kulturnog dobra, a njihove kataloge s pravom smatra sastavnim dijelom *Registra zaštićenih kulturnih dobara*.³⁵ Budući da crkvene knjižnice nisu javne, nego privatne,³⁶ njihova stara i vrijedna građa, koja sigurno zaslužuje biti uvrštena u *Registar zaštićenih kulturnih dobara*, nije ovdje navedena. Crkvene knjižnice stoga trebaju zatražiti upis u *Registar zaštićenih kulturnih dobara*, za što je potrebno primjereno popisati građu, svaku njezinu jedinicu fotografirati, izraditi elaborat koji potvrđuje nadležni Konzervatorski odjel ili NSK,³⁷ pohraniti podatke i samu građu te na kraju predstaviti podatke javnosti. Za sve navedeno potreban je osposobljen stručni kadar, dobra komunikacija na razini crkvena knjižnica – NSK – Konzervatorski odjel, kao i odgovarajuća infrastruktura za pohranu, čuvanje i prezentaciju podataka te njezino održavanje.

No što crkvene knjižnice trebaju činiti kada njihov fond doista propada zbog neprimjerenih uvjeta čuvanja, zaraženosti insektima, plijesni i sl.? Komu se onda trebaju obratiti? Prema *Zakonu*, tražena adresa trebao bi biti NSK u Zagrebu. Zanimljivo je kako navedeni čl. 44. ističe i kako „knjižnica vjerske zajednice može

---

³³ *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*, čl. 24. Nav. izv.

³⁴ Isto.

³⁵ Usp. isto, čl. 42., st. 1.

³⁶ Kako je već protumačeno u poglavlju „Na razini pojmovlja“.

³⁷ O ovom pitanju mjerodavne institucije trenutačno se još nisu složile s obzirom na promjene koje donosi novi *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*.

radi osiguranja skrbi sklopiti sporazum s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom u Zagrebu ili drugom javnom ustanovom koja obavlja posao zaštite i očuvanja kulturnih dobara³⁸. Ova formulacija važna je iz dva razloga. Prvi je u tome da je ovo jedino mjesto gdje se u *Zakonu* izrijeком spominje „knjižnica vjerske zajednice“ iako nema dodatna objašnjenja što taj pojam znači, tj. kakve su to knjižnice. Osim toga, nema objašnjenja o kakvu je sporazumu „radi osiguranja skrbi“³⁹ riječ, odnosno kakvu bi skrb na temelju toga sporazuma NSK omogućivao te tko bi financirao takvu vrstu pomoći? Je li potpisivanje takva sporazuma na tragu ugovora koji je potpisan 1914. godine i nanovo nekoliko puta revidiran za Metropolitansku knjižnicu ili je ovdje riječ o nečem sasvim novom i drukčijem? Stoga s pravom *Okružnica* Papinskoga povjerenstva za crkvena kulturna dobra zaključuje: „Ali ako Crkva – dok ostaje vlasnik i upravitelj vlastitih knjižnica – otvara ovu baštinu onima koji je namjeravaju iskoristiti, čini se legitimnim da se taj doprinos instrumenata i kulturne animacije ubraja u kulturnu baštinu nacije, kojoj treba dati odgovarajuću financijsku i organizacijsku potporu.“⁴⁰ *Okružnicom* se potiče biskupe na konvergenciju i suradnju koja će se olakšati „ako crkvene knjižnice kroz nacionalne i računalne mreže sudjeluju u priopćavanju bibliografskih informacija s drugim crkvenim i nacionalnim knjižnicama“.⁴¹ U Republici Hrvatskoj posljednjih su se godina mogli čuti pozivi za osnivanjem skupnoga kataloga svih knjižnica u vlasništvu Katoličke Crkve hrvatskoga govornoga područja, poput onoga što ga je uputio Juraj Lokmer⁴² u svome intervjuu za *Glas Koncila*. Lokmer poziva na osnivanje kataloga *Bibliotheca Croatia Sacra* čime bi se prezentirao ne samo brojem naslova, jedinica i kvalitetom građe impresivan knjižnični fond s oko milijun jedinica samo u Hrvatskoj nego bi se time i iskazalo i dalo na raspolaganje svjetskoj javnosti bogatstvo zaboravljene, sada na različite načine utamničene hrvatske knjižne, kulturne baštine, koja je brojem primjeraka i kvalitetom građe još jedna nacionalna knjižnica svih Hrvata.⁴³

Potrebno je također izdvojiti i čl. 6. novoga *Zakona* koji glasi: „Knjižnice su obvezne prikupljati statističke podatke o svome poslovanju i unositi ih u sustav jedinstvenog elektroničkog prikupljanja statističkih podataka o poslovanju knjižnica pri NSK sukladno standardima...“⁴⁴ Vjerodostojnost takvih podataka potvrđuju nadležne matične službe. Problematika odnosa matične službe i crkvenih knjižnica već je razložena. Osim toga, crkvene knjižnice obvezne su primjenjivati trenutačno važeće

³⁸ Usp. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čl. 42., st. 3. Nav. izv.

³⁹ Isto.

⁴⁰ Le biblioteche Ecclesiastiche nella missione della Chiesa, t. 4.9. Nav. izv.

⁴¹ Isto, t. 1.4.

⁴² Juraj Lokmer kulturni je djelatnik, autor brojnih znanstvenih i stručnih radova o hrvatskoj povijesti i knjižničarstvu.

⁴³ Vuković, T. Nav. dj.

⁴⁴ Usp. Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, čl. 6., st. 3. Nav. izv.

Hrvatske standarde za specijalne knjižnice, barem dok se ne donesu novi. Važno je istaknuti kako važeći standardi uopće ne navode crkvene knjižnice ni knjižnice vjerskih zajednica, a s druge strane dobro razlikuju bolničke, muzejske, komercijalne, industrijske i sl. knjižnice.⁴⁵

Zaključci

Crkva je oduvijek imala potrebu čuvati kulturno blago. Crkvena zajednica svojim aktima nastoji zaštititi blago koje se čuva u crkvenim knjižnicama ističući njihovu važnost i regulirajući njihov status. O tome svjedoče Papinski dokumenti koji pozivaju mjerodavne crkvene vlasti da sklope sporazume s javnim i privatnim ustanovama radi zajedničkog upravljanja, stvaranja kataloga te pronalaska financijskih sredstava kako bi se građa stručno obradila i prezentirala javnosti. Vidljivo je da se u crkvenim dokumentima ne ističe samo važnost knjižnica već i obrazovanje djelatnika, gdje se navodi da inventarizaciju i katalogizaciju moraju obavljati stručne osobe, bile one klerici ili laici. Mnoge crkvene knjižnice nisu u Upisniku knjižnica Republike Hrvatske pri Ministarstvu kulture, a itekako djeluju, stvarajući čak i svoje skupne kataloge. Rezultati istraživanja među crkvenim knjižnicama pokazuju potrebu promjena u postizanju što kvalitetnijega knjižničarskog standarda. Analiza je pokazala da se za crkvene knjižnice treba skrbiti na dvije razine, državnoj i institucionalnoj. Temeljne prepreke, kako je i očekivano, jesu nedostatak financijskih sredstava te neusklađenost civilnog i crkvenog zakonodavstva. Iako postoji određena suradnja, nedostaje pravni okvir koji bi pridonio organizaciji rada i reguliranju statusa knjižničara u crkvenim knjižnicama. Danas crkvene knjižnice opstaju zahvaljujući razumijevanju pojedinaca unutar biskupija i provincija, suradnji s lokalnom zajednicom i brojnim volonterima. Cijela briga o kulturnom dobru ne bi se trebala svesti samo na crkvenu odgovornost, već također trebaju sudjelovati, ako prilike to dopuštaju, knjižničarska zajednica i svjetovna vlast. Preostaje nam nadati se da će novi podzakonski akti, poput *Pravilnika o matičnoj djelatnosti* i *Standarda za specijalne knjižnice*, ali i stručna zajednica, znati naći odgovarajuće mjesto za crkvene knjižnice poštujući njihovu specifičnost.

---

⁴⁵ Usp. Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 3/4(1992), 258.

Literatura

- Chenis, C. Izobrazba arhivista – nove figure i modaliteti. // Vjesnik istarskog arhiva 8-10 (2007), 25-46. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/96302> [citirano: 2019-05-13].
- Eterović, N. Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske. Zagreb: Hrvatska biskupska konferencija: Glas Koncila, 2001.
- Hrvatski standardi za specijalne knjižnice. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 35, 3/4(1992), 258-269. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/80113> [citirano: 2019-05-08].
- Katić, T. Program zaštite i očuvanja knjižnične građe koja ima svojstvo kulturnog dobra. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: <http://www.svkst.unist.hr/wp-content/uploads/2018/09/program-za%C5%A1tite-i-o%C4%8Duvanjanja-knji%C5%BEEni%C4%8Dne-gra%C4%91e-koja-ima-svojstvo-kulturnog-dobra.pdf>
- Konačni prijedlog zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti: drugo čitanje, p.z. br. 431 / predlagateljica: Vlada Republike Hrvatske. [citirano: 2019-05-03]. Dostupno na: <https://www.sabor.hr/hr/akt/konacni-prijedlog-zakona-o-knjiznicama-i-knjiznicnoj-djelatnosti-drugo-citanje-pz-br-431>
- Le biblioteche Ecclesiastiche nella missione della Chiesa. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: http://www.vatican.va/roman_curia/pontifical_commissions/pcchc/documents/rc_com_pcchc_19940319_biblioteche-ecclesiastiche_it.html
- Machala, D. Hrvatski skupni katalog Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu te knjižnica iz sustava znanosti i visokog obrazovanja: problemska pitanja interoperabilnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 61, 1(2018), 469-487. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/206815> [citirano: 2019-05-07].
- Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u Republici Hrvatskoj. [citirano: 2019-07-05]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2001_05_43_715.html
- Pravilnik o upisniku knjižnica i knjižnica u sastavu. // Narodne novine 139(1998). [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1998_10_139_1716.html
- Prijedlog Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. [citirano: 2019-05-03]. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=7767>
- Seiter-Šverko, D. Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe i projekt „Hrvatska kulturna baština“. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 55, 2(2012), 1-15. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/106547> [citirano: 2019-05-07].
- Simpozij o inventarizaciji crkvenih kulturnih dobara Zagrebačke nadbiskupije. // Crkvena kulturna dobra: analecta: godišnjak Ureda za kulturna dobra Zagrebačke nadbiskupije 1(2003), 167-169.
- Skupni katalog Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. [citirano: 2019-05-07]. Dostupno na: <http://193.198.9.224/cgi-bin/wero.cgi?q=>
- Šarlah, Lj. Skrb o kulturnoj baštini. // Diacovensia: teološki prilozi 13, 1(2005), 93-96. Dostupno i na: <https://hrcak.srce.hr/40154> [citirano: 2019-05-08].

Škalabrin, N. Vremenita crkvena dobra. // Bogoslovska smotra 74, 1(2004), 181-199. Dostupno i na: <https://hreak.srce.hr/25695> [citirano: 2019-05-013].

Uredba HBK o crkvenim knjižnicama. // Službene vijesti HBK 13, 2(2000), 11-12.

Vuković, T. Pothvat Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i Jurja Lokmera: stvaraju se preduvjeti za „knjižnicu svih Hrvata“. [citirano 2019-05-13]. Dostupno na: <https://www.glas-koncila.hr/pothvat-hrvatske-franjevacke-provincije-sv-cirila-i-metoda-i-jurja-lokmera-stvaraju-se-preduvjeti-za-knjiznicu-svih-hrvata>

Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti. [citirano: 2019-05-03]. Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/1925/Zakon-o-knji%C5%BEnicama-i-knji%C5%BEni%C4%8Dnoj-djelatnosti-2019>

Zakonik kanonskoga prava. Zagreb: Glas Koncila, 1996.